

SANTPEDOR
DESAPAREGUT

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS CARRIÓ-SALA

Josep Carrió - Jaume Illa

SANTPEDOR DESAPAREGUT

 efadós®

SANTPEDOR DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Josep Carrió Sala

© dels textos: Jaume Illa Antich

© del pròleg: Pere Gasol Pujol

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Santpedor

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Fons Amat-Sala

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

SPAL (Servei del Patrimoni Arquitectònic Local -
Diputació de Barcelona)

ISBN 979-13-87658-05-2

DL B-1581-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Uns instants congelats i vius per sempre

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Més d'un segle d'imatges

Pàg. 13

EL NUCLI ANTIC

Una vila murallada

Pàg. 109

L'EIXAMPLE

D'erms i conreus a parcel·les

Pàg. 163

ELS AFORES

Ermites i masos

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UNS INSTANTS CONGELATS I VIUS PER SEMPRE

Pere Gasol Pujol

Les imatges del llibre que teniu a les mans ens ajudaran a fixar en la nostra memòria uns indrets de Santpedor que ja no existeixen i uns instants viscuts que ja no es repetiran. D'aquesta manera, roman- dran vius per sempre. Al mateix temps, ens ofereixen una visió objectiva del Santpedor d'aleshores, des dels carrers i places fins a les vestimentes i activitats dels seus habitants.

Les fotografies i textos del present llibre ens permeten enllaçar la memòria individual amb la col·lectiva. És a dir, sovint, tot partint d'aportacions de l'àmbit famili-

ar, ben personal i íntim, recuperarem aspectes generals del Santpedor de la primeria del segle xx fins als inicis de la dècada dels vuitanta.

En aquest sentit, cal reivindicar, per tant, la utilitat de monografies locals com aquesta, de la qual podreu gaudir ara, a l'hora de bastir una història més global d'un lloc o període determinat amb més coneixement de causa. Resulta evident, doncs, la importància de la història local, com també la de la memòria oral, la del testimoni, també gràfic, d'aquelles persones que van viure el període cronològic aquí tractat.

Aquesta metodologia, convenientment corroborada, ens ajuda a solucionar llacunes, com ara la manca de

documentació en moments puntuals (tant a causa de guerres i revolucions com de la incúria de generacions), al mateix temps que ens dona una visió més vivencial i propera de com era la realitat de la vida quotidiana dels homes i les dones del nostre passat recent a Santpedor i a altres localitats. Sens dubte, una visió àgil, molt amena, allunyada de la simple erudició i que alhora contribueix a enriquir la història del nostre país, sovint massa centrada només en determinats indrets, temes i personatges.

Els seus autors, Josep Carrió i Jaume Illa, han dut a terme una tasca minuciosa i rigorosa, amb un resultat excel·lent. Ben conscients que la millor manera de conèixer el territori és trepitjar-lo, ens ofereixen un itinerari concèntric des del centre històric de la vila fins a la seva perifèria, que, ateses les transformacions posteriors, tant del paisatge urbà com dels costums socials, de segur que sorprendrà els lectors i lectores.

JORDI FALIP / FONTS FALIP-SABARTÉS

Introducció

MÉS D'UN SEGLE D'IMATGES

Josep Carrió Sala i Jaume Illa Antich

Quan es van fer les primeres fotografies que apareixen en aquest recull, Santpedor encara no arribava a 1.800 habitants. La Guerra Civil i la postguerra van mantenir aquesta xifra estancada, amb petites variacions, fins als anys seixanta, quan va començar un llarg període de creixement accelerat de la població que no es va frenar fins a la primera gran crisi econòmica del segle actual.

Multiplicar per quatre els residents al poble en menys de cinquanta anys implica necessàriament una transformació radical del paisatge urbà.

Allò que avui és el nucli antic de Santpedor va ser l'única àrea construïda pràcticament des del segle XIV fins a mitjan segle XX. A partir de llavors es va iniciar una expansió en totes direccions, més o menys planificada, que va canviar la fesomia de l'entorn de dalt a baix.

La fotografia és una eina de narració visual que ha esdevingut un complement indispensable de les fonts textuals i és, per tant, el millor mitjà per explicar la transformació del poble i la seva història recent. Ens retorna l'aspecte de carrers i places, ens ajuda a recordar fets i persones, ens evoca sensacions i moments, i ens connecta amb un passat que, viscut o no, forma part de la nostra identitat col·lectiva.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS BENASAT-BOSCH

DIA D'EXCURSIÓ

El 15 de setembre del 1946, un grup de noies del poble van anar d'excursió a Sant Miquel del Fai amb el cotxe de línia que habitualment feia el servei Santpedor-Manresa, de la companyia local Transportes R. Casanovas. A la fotografia les veiem, rialleres, envoltant el xofer, Joan Bosch, gendre del propietari de l'empresa.

PROCESSÓ DE CORPUS

La festivitat de Corpus Christi era una de les ocasions en què l'Església catòlica sortia al carrer. Ho feia traient el Santíssim Sagrament amb tots els honors, custodiat pel tàlem i acompanyat d'una concoreguda processó que, a la imatge, veiem pujant pel carrer del Dr. Antoni Vila als anys cinquanta.

ANTONIO CASTRO / FONS CARRIÓ-SALA

La història fotogràfica de Santpedor té noms i cognoms: fotògrafs professionals i aficionats que, amb les seves càmeres, van deixar constància dels llocs i dels esdeveniments que els va tocar de viure, entre els quals hem d'esmentar Salvador Vila, Antonio Castro, Pere Vila o Alfons Codina. El seu treball, però, no ens hauria arribat sense la constància de tantes famílies que van anar aplegant imatges fins a bastir col·leccions personals que avui són autèntiques joies documentals. A totes aquestes persones, un sincer agraïment, ja que la seva tasca és fonamental perquè pugui existir un llibre com aquest.

En fer la selecció de fotografies que volíem que es publicuessin, hem prioritzat aquelles que mostraven llocs actualment desapareguts –en consonància amb el títol de l'obra– o profundament transformats, però també hi hem inclòs escenes en què apareix la gent del poble, cantant, desfilant, celebrant, jugant, treballant o, sim-

plement, estant davant la càmera. Perquè la gent, amb la seva indumentària, els seus vehicles o les seves eines, és un excel·lent testimoni de cada època.

Les pedres ocupen, inevitablement, una part important del llibre. Són la mostra més evident d'allò que hem estat capaços de conservar i d'allò que, desgraciadament, hem deixat perdre. Per sort, el balanç es decanta cap al costat positiu, sobretot gràcies a iniciatives públiques i privades que han contribuït a preservar el patrimoni arquitectònic. Malauradament, entre les pèrdues, hem de lamentar alguns edificis notables.

Amb aquesta publicació no volem fer una simple aproximació nostàlgica a allò que el poble va ser. Les cent vuitanta-una imatges que conformen el treball ens poden ajudar a entendre d'on venim però, sobretot, ens agradaria que fossin un element de reflexió sobre cap on volem anar. Si més no, desitgem que passeu una estona entretinguda contemplant les fotografies.

AUTORIA DE SCONEGUDA / FONTS ESPINALT-VILET

EL NUCLI ANTIC

Una vila murallada

El nucli antic de Santpedor està delimitat pel perímetre de l'antiga muralla del segle XIV. El formen una trama de carrers estrets i tortuosos que evocuen el passat medieval i contrasten amb l'amplitud de les principals places.

En moltes façanes hi ha escrita la història de l'arquitectura popular dels darrers segles en forma de portals, finestres, balcons, barbacanes... Però el nucli antic és molt més que un conjunt harmoniós d'edificis. És el centre del poble. I no solament per la seva posició geogràfica, sinó perquè s'hi concentra la major part de l'activitat comercial i de serveis. A més, i com a fet determinant, és un barri on la gent viu i s'ha preocupat de mantenir els habitatges en bones condicions, tant pel que fa a l'estètica com al confort.

Com que és un barri viu, també és canviant, tal com queda palès en les pàgines següents. Des de transformacions subtils fins a actuacions radicals, el nucli antic s'ha anat adaptant a les necessitats de cada moment tot mantenint, però, el seu principal actiu: un conjunt arquitectònic singular, tant per l'extensió com per la unitat d'estil que el caracteritza.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS SOLER-COMALLONGA

CENTENARI DEL BRUC

L'any 1908 es va celebrar el centenari de la batalla del Bruc amb una missa solemne a la plaça Gran, ben engalanada i coberta per a l'ocasió, on es va instal·lar un altar al davant de ca l'Arola. A més d'autoritats i molts veïns, hi van assistir diversos sometens, alguns dels quals veiem armats amb els fusells.

ANTIGA CASA DE LA VILA

Poc es devia imaginar l'autor d'aquesta fotografia, que estava retratant l'edifici de l'ajuntament de l'època, que ho feia, precisament, des de sota els porxos on, dècades més tard, hi hauria la Casa de la Vila. Cal destacar la font pública, utilitzada pels veïns per proveir-se d'aigua quan encara no n'arribava a les cases.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS CARRIÓ-SALA